

## บทที่ 2

### แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและประเภทของพยานหลักฐาน

กระบวนการยุติธรรมของไทย ในการกล่าวหาข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์นั้น ควรกระทำได้ง่าย การนำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์แม้จะใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาข้อเท็จจริงผู้พิพากษาควรแสวงหาพยานหลักฐานได้ด้วยเป็นรูปแบบผสมผสานทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ดังนั้น การที่จะพิสูจน์ความผิด ความบริสุทธิ์หรือ การที่จะถูกจำกัดอิสรภาพนั้น สิ่งที่สำคัญจึงขึ้นอยู่กับพยาน เพราะพยานคือผู้ที่ให้ข้อเท็จจริง การไขปัญหาต่างๆ การมาเป็นพยานอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของพยาน ซึ่งพยานควรจะได้รับจากการคุ้มครองความปลอดภัย ในนานาอารยประเทศมีแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ชนที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และการดำรงชีพโดยปกติสุข เป็นที่มาของการคุ้มครองพยานบุคคล ในคดีอาญา ที่มุ่งรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครอง มีการปฏิบัติที่เหมาะสมและให้ค่าตอบแทนที่จำเป็นตามสมควรจากรัฐ โดยมีวิวัฒนาการ แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและประเภทของพยานหลักฐาน ดังนี้

#### 2.1 วิวัฒนาการของกฎหมายลักษณะพยาน

กฎหมายลักษณะพยานของไทยได้รับวัฒนธรรมจากต่างประเทศ โดยมีการตรากฎหมายลักษณะพยานครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ศก 113 หรือ พ.ศ. 2437 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ประกาศให้ตรากฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113<sup>1</sup> ซึ่งเป็นระบบการค้นคว้าข้อเท็จจริงในระบบกล่าวหา คือมีฝ่ายกล่าวหาและฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา และพัฒนามาเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยบัญญัติถึงวิธีการเสนอค้นคว้าหาข้อเท็จจริง ในการดำเนินคดีแพ่ง ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติถึงวิธีการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีอาญา นอกจากนี้ กฎหมายลักษณะพยานยังมีแทรกอยู่ในกฎหมายอื่นๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2544 มาตรา 45 ได้วางหลักว่า

---

<sup>1</sup> มรกต ศรีจรูญรัตน์. (2550). *กฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 2-3.

“เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ความชัดเจนในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลแรงงานมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามสมควร...”<sup>2</sup>

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมให้ความสำคัญในการพิจารณาโดยต้องมีการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยกฎหมายลักษณะพยาน คือ ข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิสูจน์ความจริงหรือข้อเท็จจริง โดยพยานหลักฐาน ว่าในคดีแต่ละคดีมีข้อเท็จจริงใดบ้างที่จะต้องมีการพิสูจน์ ใครบ้างเป็นผู้มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ และพยานหลักฐานใดที่จะนำเสนอต่อศาลและศาลรับฟังได้ และหมายรวมถึงกระบวนการพิจารณาในการนำพยานหลักฐานเข้าสู่ศาลและการชี้แจงนำพยานหลักฐานด้วยประเภทของพยานหลักฐานต่างๆ ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยหลักเกณฑ์ของกฎหมายลักษณะพยาน สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ ฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริง อีกฝ่ายหนึ่งปฏิเสธ ฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นมีหน้าที่นำสืบ หรือมีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง หรือฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริง อีกฝ่ายหนึ่งรับข้อเท็จจริง และกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ ฝ่ายที่รับและกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ มีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นของหลักดังกล่าว แม้จะเป็นฝ่ายกล่าวอ้างแต่ก็ไม่ต้องนำสืบ คือ เป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป เช่น วันเสาร์-อาทิตย์ เป็นวันหยุดราชการ (ศาลรู้ได้เอง) เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ เช่น คำพิพากษาของศาล ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ เป็นข้อเท็จจริงที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้วมี 2 กรณี คือ คำฟ้องข้อใดของโจทก์ที่จำเลยไม่ให้การถึงให้ถือว่ารับ และจำเลยให้การปฏิเสธแต่ไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธไม่มีประเด็นที่จะนำสืบให้ถือว่ารับ หรือมีข้อสันนิษฐานของกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความ กล่าวคือ ข้อสันนิษฐานของกฎหมายฝ่ายที่ได้รับประโยชน์ไม่ต้องนำสืบ แต่อีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่นำสืบหักล้าง เพื่อหาข้อพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากเหตุสุดวิสัย หรือความผิดของผู้เสียหายเอง โดยการค้นหาความจริงตามหลักสากล มี 2 ระบบ คือ

1) ระบบกล่าวหา เป็นระบบการพิจารณาของประเทศที่ใช้กฎหมาย Common Law โดยในระบบกล่าวหา ให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้เองในฐานะเป็นผู้กล่าวหา เช่น ยกประเด็นแห่งคดีหรือนำสืบพยานที่อยู่ในอำนาจของผู้กล่าวหา ส่วนผู้ถูกกล่าวหา นั้นผู้พิพากษาจะเป็นคนกลางพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและด้วยวาจา จำเลยในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเห็น โดยสันตสยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ในคดีอาญา โจทก์จะนำสืบว่าจำเลยทำผิด และจำเลยมีหน้าที่สืบหักล้าง ศาลซักถาม ได้บ้างเพื่อความชัดเจนและเป็นธรรมแก่จำเลย ส่วนในคดีแพ่ง ศาลถือ โดยเคร่งครัด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีทั้งสองฝ่ายจะเห็นได้ว่า ระบบนี้ศาลมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีน้อย และเป็นหน้าที่ของคู่ความในการเสนอพยานหลักฐาน

<sup>2</sup> พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2544. มาตรา 45.

ทั้งนี้ระบบกล่าวหาที่มีลักษณะสำคัญโดยสรุปคือ ศาลมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีกฎเกณฑ์รายละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย การยกฟ้องโดยการกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) มีมาก และคู่ความทั้งสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันเห็นได้ชัดในคดีอาญาศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน ดังนั้น บางครั้งศาลอาจยกฟ้องต่างๆ ที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำผิดก็ได้<sup>3</sup>

2) ระบบไต่สวน เป็นระบบการพิจารณาของประเทศที่ใช้กฎหมาย Civil Law เป็นระบบที่ทำให้ศาลเข้าไปมีส่วนร่วมในการไต่สวนหาความจริง ในการพิจารณาคดีอาญามีผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาคดี 2 ฝ่ายคือผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวน ไม่ต้องมีคนกลาง โดยศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริง ศาลเป็นผู้ดำเนินการมุ่งค้นหาความจริงเป็นสำคัญ การพิจารณาและการสืบพยานไม่เข้มงวด สามารถพิจารณาคดีอาญาทำกลับหลังจำเลยได้ ทัศนคติของจำเลยจึงไม่มีบทบาทในการชักถาม ในระบบไต่สวนจะไม่แยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน แต่ให้อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาหรือศาล การดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้ ผู้ถูกไต่สวนจะถูกชักถาม ด้วยเหตุที่มุ่งหวังถึงข้อเท็จจริงมากกว่า จึงไม่มีหลักเกณฑ์เคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหา ดังนั้น ระบบไต่สวนมีลักษณะสำคัญคือ ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดสืบพยาน ทั้งนี้ เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) เกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจ ใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก และการพิจารณาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญา จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์จะไม่มีบทบาทเท่าใด เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลให้การค้นคว้าหาพยานหลักฐาน ส่วนระดับของความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาลจะร่วมมือกันมาน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศสพนักงานอัยการอาจยื่นนั่งชักถามพยานบนบัลลังก์เคียงคู่ผู้พิพากษาได้<sup>4</sup>

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กฎหมายลักษณะพยานของไทย แม้จะมีพื้นฐานในระบบกล่าวหาโดยโจทก์เป็นผู้กล่าวหา จำเลยเป็นผู้ถูกกล่าวหา ทั้ง 2 ฝ่ายเสนอพยานหลักฐานให้ศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดี แต่ในบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะพยานของไทย มีลักษณะผสมผสานระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน เช่น ในคดีแพ่ง เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นต้องนำพยานหลักฐานอื่นเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่ม ให้ศาล

<sup>3</sup> มรกต ศรีจรูญรัตน์. (2546). การด่วงดุลเพื่อแก้ไขการดำเนินคดีอาญา (ตามระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 8.

<sup>4</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 10.

สืบพยานต่อและเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ได้โดยไม่ต้องมีคำร้องขอจากฝ่ายใด และในคดีอาญา ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมเอง หรือส่งประเด็นด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องมีผู้ใดร้องขอ

## 2.2 ความหมายและประเภทของพยานหลักฐาน

### 2.2.1 ความหมายของพยานหลักฐาน

พยานหลักฐาน หมายถึง สิ่งที่ใช้สำหรับพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่คู่ความแต่ละฝ่ายกล่าวอ้างหรือนำมาสู่คดี ประเภทของพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งพยานบุคคลเป็นพยานประเภทที่สำคัญเป็นกฎเกณฑ์สำหรับไขไปสู่ความจริงของคดีที่เกิดขึ้นแต่พยานบุคคลก็เป็นพยานที่มีปัญหามากกว่าพยานประเภทอื่น เนื่องจากพยานบุคคลนั้นมีปัจจัยหลายประการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ในเรื่องของสภาพจิตใจของพยาน ความสามารถในการจดจำสิ่งที่ได้พบเห็นความทรงจำ อารมณ์ และช่วงเวลา ซึ่งความแตกต่างในความสามารถที่จะจดจำเหตุการณ์ต่างๆ นั้นก็ขึ้นอยู่กับเหตุเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล เช่น อายุ อาชีพ ความรู้ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ไม่มีผลทำให้เกิดความผันแปรกับพยานประเภทอื่น ยกเว้นพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจมีผลผันแปรบ้าง

### 2.2.2 ประเภทของพยานหลักฐาน

ก. พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การด้วยวาจา เพื่อที่จะเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับโดยการให้ถ้อยคำ ซึ่งการรับรู้ นั้น หมายถึง การรับรู้จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รับรสและได้รู้สึก ที่จะรับฟังได้จะต้องเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ กล่าวคือ สามารถสื่อความหมายให้เข้าใจกันได้ พยานบุคคลที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานนั้นคือ ถ้อยคำของบุคคลนั้นๆ ประกอบกับกริยาท่าทาง สีหน้าของผู้ที่เป็นพยานบุคคล เพื่อพิจารณาว่าพยานพูดความจริงหรือไม่ กรณีที่มีการตรวจตัวผู้เสียหายนี้ถือได้ว่าผู้เสียหายเป็นพยานหลักฐานชนิดหนึ่งแต่ก็ไม่ใช้พยานบุคคล อย่างไรก็ตาม พยานบุคคลตามกฎหมายของไทยนั้น มีหน้าที่ที่จะต้องสาบานตนหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ และการเบิกความต่อศาลของพยานบุคคลมีกฎหมายบังคับไว้ว่า ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เพื่อให้จำเลยมีโอกาสได้ซักค้านพยานปากนั้น

ข. พยานเอกสาร หมายถึง ความถึง ข้อความใดๆ ที่ศาลอาจอ่านดูได้จากลายลักษณ์อักษรหรือเครื่องหมายใดๆ เป็นการสื่อความหมายอันปรากฏอยู่บนกระดาษหรือ วัตถุอื่นใด ซึ่งคู่ความเสนอ

<sup>5</sup> มรกด ศรีจรูณรัตน์. อ้างแล้ว. หน้า 4.

<sup>6</sup> คณิต ฌ นกร. (2528). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: เนติธรรม. หน้า 54-61.

ต่อศาลเพื่อใช้ความหมายของข้อความหรือเครื่องหมายนั้นๆ พิสูจน์ข้อเท็จจริง<sup>7</sup> ดังนั้น การอ้างข้อความหรือตัวหนังสือเป็นพยาน มิได้หมายความว่าจะเป็นพยานเอกสารเสมอไป เพราะจะต้องดูถึงวัตถุประสงค์ของการอ้างข้อความหรือตัวหนังสือนั้นๆ ด้วย กล่าวคือ การอ้างข้อความตอนหนึ่งของหนังสือ เพื่อพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงเกิดขึ้นตามข้อความนั้นๆ ถือว่าเป็นพยานเอกสาร แต่ถ้าหากอ้างถึงหนังสือเล่มนั้นเล่มนี้ ถือว่าเป็นการอ้างในฐานะลักษณะรูปร่างของหนังสือเล่มนั้น จึงจัดว่าเป็นพยานวัตถุ การอ้างพยานเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 ได้บัญญัติบังคับไว้ว่า ให้ศาลยอมรับแต่ต้นฉบับของเอกสารเท่านั้น ซึ่งจะถือว่าต้นฉบับ ของเอกสารเป็นพยานชั้นหนึ่งที่ดีที่สุด สามารถนำสืบได้เสมอ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หากไม่สามารถอ้างต้นฉบับของเอกสารเพื่อนำสืบได้แล้ว กฎหมายก็ผ่อนคลายนุญาตให้ใช้สำเนาของเอกสารที่รับรองว่าถูกต้อง หรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความแทนได้

ก. พยานวัตถุ หมายถึง วัตถุสิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน ได้แก่ สิ่งที่มีรูปร่างใด ซึ่งรวมตลอดถึงคนที่มีชีวิต และศพ นอกจากนี้ พยานวัตถุยังหมายความรวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นปรากฏให้รับรู้ได้ด้วย เช่น ลักษณะของการจราจรของรถยนต์ ณ ทางแยกใดทางแยกหนึ่งการรับรู้พยานวัตถุนั้นรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น ผิวกาย<sup>8</sup>

ดังนั้น พยานวัตถุมีความสำคัญอย่างมากในคดีอาญาเพราะพยานวัตถุจะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร เช่น กรณียาเสพติดหรือไม้ของกลางในคดี ปลอกกระสุนปืนบาดแผลที่ถูกทำร้าย สถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น การนำสืบพยานวัตถุนี้ สามารถรับฟังพยานวัตถุได้เสมอโดยไม่มีข้อจำกัดทางกฎหมาย เพราะไม่มีข้อบังคับใดกำหนดว่าข้อเท็จจริงใดจะต้องพิสูจน์ด้วยพยานวัตถุ หรือห้ามพิสูจน์ด้วยพยานวัตถุ ดังนั้น การนำสืบพยานวัตถุ จึงอยู่ในดุลพินิจของคู่ความที่จะเป็นผู้พิจารณาว่าควรนำสืบข้อเท็จจริงด้วยพยานวัตถุหรือไม่ เพื่อผลแห่งคดีของตน โดยพยานวัตถุบางอย่างอาจจะต้องมีการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์โดยศาลอาจจะตรวจเองหรือส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์ก็ได้ กรณีที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ก็ต้องไปเบิกความเป็นพยานต่อศาลเช่นกัน

ง. พยานผู้เชี่ยวชาญหรือพยานความเห็น (Opinion) หรือพยานบุคคลประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วในการพิจารณาคดีศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานความเห็น เพราะถ้าหากศาลยอมรับฟังพยานหลักฐานประเภทนี้แล้ว เท่ากับเป็นการนำความเห็นของบุคคลอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยคดี หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการยอมให้พยานหรือบุคคลอื่นมาทำหน้าที่แทนศาล อย่างไรก็ตาม กฎเกณฑ์ที่ห้ามรับฟังพยานความเห็นนี้ ยังมีข้อยกเว้นเพราะการที่จะห้ามมิให้รับฟังพยานความเห็นทุกกรณีนั้น บางครั้งอาจทำให้พลาดโอกาสที่จะได้พยานสำคัญในคดีได้ เนื่องจากประเด็นบางประเด็นในคดีนั้น

<sup>7</sup> ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 95.

<sup>8</sup> โสภณ รัตนากร. (2549). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 68.

ไม่อยู่ในวิสัยที่ศาลหรือบุคคลธรรมดาจะวินิจฉัยได้ ต้องอาศัยผู้มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ เป็นพิเศษมาออกความเห็น ซึ่งเรียกว่า “พยานผู้เชี่ยวชาญ”

สำหรับพยานผู้เชี่ยวชาญ ถึงแม้จะมีใช้ผู้ประสบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยตรงก็ตาม แต่เป็นบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาการแขนงต่างๆ เป็นเวลานานจนมีความชำนาญ เช่น การให้พยานผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือว่าเป็นของนาย ก. หรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญผู้นั้นก็อาจทำความเข้าใจได้ว่าลายมือนั้นคล้ายลายมือของคนๆ เดียวกัน เป็นต้น โดยพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น มีความหมาย ดังนี้

(1) ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) คือ บุคคลที่ศาลแต่งตั้งในคดีแพ่ง โดยศาลจะต้องถามความสมัครใจของบุคคลนั้นด้วย เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้นั้นจะได้ขอขึ้นทะเบียนไว้เป็นผู้เชี่ยวชาญของศาล ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งแล้วนั้นอาจแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้แล้วแต่ศาลต้องการ ถ้าหากศาลยังไม่พอใจก็อาจให้ผู้เชี่ยวชาญทำความเข้าใจเพิ่มเติมเป็นหนังสือก็ได้ หรืออาจเรียกมาศาลให้อธิบายด้วยวาจาหรืออาจให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญคนอื่นก็ได้<sup>9</sup>

(2) ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ (Expert Knowledge) คือ บุคคลที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งระบุอ้างมาเป็นพยานฝ่ายของตน โดยบุคคลนั้นมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาหนึ่งวิชาใดโดยเฉพาะ ซึ่งความเห็นของเขาอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความในประเด็นได้ นอกจากนี้ การสืบพยานผู้มีความรู้เชี่ยวชาญนั้น คู่ความจะต้องนำบุคคลดังกล่าวมาเบิกความต่อหน้าศาลเหมือนพยานบุคคลทั่วไป จะส่งความเป็นมาเป็นหนังสือ เช่น พยานผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ ต้องมาเบิกความประกอบความเห็นด้วยเสมอ<sup>10</sup>

(3) ผู้ชำนาญการพิเศษ (Technician) คือ พยานผู้เชี่ยวชาญ ในคดีอาญา ซึ่งอาจได้รับการแต่งตั้งจากศาล หรือคู่ความอ้างอิงมาก็ได้ พยานผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญานี้ จะต้องมาเบิกความต่อศาลด้วยตนเองในฐานะพยานบุคคลเสมอ โดยบางครั้งอาจทำความเข้าใจเป็นหนังสือและเบิกความประกอบความเห็นตามหนังสือนั้นด้วย

### 2.2.2.1 พยานชั้นหนึ่งและพยานชั้นสอง

เป็นการแบ่งที่มีการเปรียบเทียบพยานหลักฐานหลายชั้นที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงเดียวกัน พยานชั้นที่หนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานชั้นที่ดีที่สุด มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงพยานชั้นที่สอง หมายถึง พยานหลักฐานลำดับรองลงมา มีน้ำหนักน้อยกว่าพยานชั้นที่หนึ่ง ซึ่งพยานบุคคลและพยานเอกสารต่างก็เป็นพยานชั้นที่หนึ่งและพยานชั้นที่สองของกันและกันได้<sup>11</sup>

<sup>9</sup> พรเพชร วิชิตชลชัย. (2536). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: รัชดา. หน้า 181.

<sup>10</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 181.

<sup>11</sup> อเนก อะนั้นนทวรรณ. (2544). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรา 224*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 17.

### 2.2.2.2 ประจักษ์พยานและพยานบอกเล่า (Hearsay)

เป็นการแบ่งตามความใกล้ชิดระหว่างพยานข้อเท็จจริงที่พยาน มุ่งพิสูจน์ ประจักษ์พยาน หมายถึง บุคคลที่ได้สัมผัสข้อเท็จจริงที่จะเบิกความมาด้วยตนเอง พยานบอกเล่า หมายถึง คำให้การหรือ คำกล่าวเพื่อพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงใดๆ อันตนมิได้รู้เห็นมาก่อน ได้ยินผู้อื่นเล่าถึงข้อเท็จจริงนั้นมาอีกทอดหนึ่ง

สำหรับ “พยานผู้ให้ข้อมูล” ที่ศึกษานี้ หมายถึง พยานที่เป็นตัวบุคคลผู้ที่แจ้งข้อมูลและเปิดเผยข้อมูลการทุจริต อันเป็นประโยชน์ต่อทางราชการรวมถึงการให้ถ้อยคำในฐานะพยานต่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ในองค์กร หรือบุคคลทั่วไปที่แจ้งข้อมูลและเปิดเผยข้อมูล เป็นการให้ข้อมูลโดยสมัครใจอยู่ในช่วงเริ่มแรกก่อนที่จะมีการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หากพยานดังกล่าวมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่มีหลักประกันรองรับในการแจ้งข้อมูลหรือเบาะแสการทุจริต ก็จะไม่กล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย ส่งผลเสียต่อประโยชน์ส่วนร่วมและต่อเงินงบประมาณแผ่นดิน

ดังนั้น “พยาน” จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นผู้ที่จะเบิกความ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดี เป็นผู้ที่มีคุณค่าต่อการพิจารณาคดี พยานในคดีอาญา จะถูกเรียกมาให้ข้อมูลโดยอำนาจรัฐภายใต้กระบวนการพิจารณาคดีของศาล แต่สำหรับพยานผู้ให้ข้อมูลก็มีความสำคัญในการที่จะคุ้มครองประโยชน์ส่วนร่วม การเปิดเผยข้อมูลกระทำด้วยความสมัครใจ โดยปัญหาสำคัญและเป็นสาเหตุให้เกิดผลกระทบอำนาจรัฐกระเทือนเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม คือการที่พยานบุคคล มีความรู้สึกไม่ปลอดภัย ความหวาดกลัว การถูกข่มขู่ ถูกทำร้าย หรือถูกอิทธิพลคุกคาม บังคับ บีบบังคับ ในรูปแบบต่างๆ ทำให้พยานบุคคล ไม่กล้าที่จะเปิดเผยข้อมูล หรือการไม่เป็นพยานต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล ส่งผลให้มีการทุจริตคอร์รัปชันและคดีต้องเสียความเป็นธรรมไป

นับว่าการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ที่จะมาเป็นพยาน เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมและเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายผู้เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือและช่วยกันคิดหาแนวทางแก้ไข และสร้างกลไกขึ้นมาเพื่อให้ความคุ้มครองพยานบุคคล ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคลในคดีอาญาหรือพยานผู้ให้ข้อมูลการทุจริตต่อทางราชการ เพราะจะทำให้กระบวนการยุติธรรมและการบริหารราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและให้ความร่วมมือในการที่ปกป้อง ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นมาก ในสังคมปัจจุบัน โดยไม่ปล่อยให้ผู้ที่มาเป็นพยานนั้นต้องตกอยู่ในสภาพหวาดผวา พยานต้องช่วยเหลือตนเองไปโดยลำพังไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดๆ ก็ตาม เป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้นในสังคมอย่างยิ่ง

## 2.3 แนวคิดในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน

ในปัจจุบันการก่ออาชญากรรมมีทิศทางที่สูงขึ้น สาเหตุมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ค่านิยม และแนวคิดทางวัฒนธรรมที่เสื่อมถอยลงไปอีกทั้งลักษณะของอาชญากรรมก็มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป และมีความสลับซับซ้อนยากแก่การติดตามและนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี ซึ่งแต่เดิมนั้นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมีลักษณะทั่วไป มีการพัฒนามาสู่ออาชญากรรมที่มีความทันสมัยและซับซ้อนขึ้น รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมและคุ้มครองความสงบสุขให้แก่สังคม โดยต้องหามาตรการ และกำหนดกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรม กฎหมายอาญา เป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่รัฐใช้ในการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากกฎหมายอาญาได้กำหนดว่าการกระทำใดที่ถือว่าเป็นความผิด และมีโทษที่จะลงแก่ความผิดนั้นอย่างเหมาะสม แต่สิ่งที่ใช้ในการพิสูจน์ความผิดของบุคคล คือ พยานหลักฐาน ซึ่งได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ซึ่งในกรณีของพยานบุคคลพบว่ามีปัญหาคือพยานไม่กล้ามาเป็นพยานในศาล หรือให้การบิดเบือนข้อเท็จจริง เนื่องจากความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของตนเอง และบุคคลใกล้ชิดจากการถูกข่มขู่ คุกคาม จากผู้ที่มีส่วนได้เสียในคดี ผู้มีอิทธิพล หรือญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด<sup>12</sup>

จากกระบวนการพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นกระบวนการพิจารณาคดีแบบระบบกล่าวหา ระบบไต่สวน หรือระบบผสมที่นำเอากระบวนการทั้ง 2 ระบบข้างต้นมาผสมผสาน และใช้อย่างเหมาะสม กระบวนการพิจารณาคดีทั้งสามส่วนต่างจำเป็นต้องอาศัยคำเบิกความของพยานบุคคลทั้งสิ้น เนื่องจากระบบการพิจารณาคดีในชั้นศาลผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีคือ ผู้พิพากษา ผู้ที่มีความพร้อมในด้านวุฒิภาวะ คุณวุฒิและคุณค่าทางจริยธรรมและศีลธรรมอันเป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการตัดสินคดีความ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแก่สังคม ในการตัดสินคดีของ ผู้พิพากษาก็จะต้องอาศัยเครื่องมือที่จะนำมาประกอบการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคดี เครื่องมือที่สำคัญก็คือพยานหลักฐานในคดี ซึ่งพยานที่มีความชัดเจนและน่าเชื่อถือและเป็นพยานที่สำคัญ เช่น ในคดีอาญา คือ ผู้เห็นเหตุการณ์ หรือพบการกระทำ ความผิด ซึ่งถือเป็นพยานที่ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมากที่สุด พยานดังกล่าวคือพยานบุคคล ทั้งที่พยานบุคคลจำเป็นต้องมาเบิกความเป็นพยานต่อศาลนั้นอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีสัญญาประชาคม ซึ่งมีแนวคิดว่าประชาชนทุกคนที่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐย่อมมีสิทธิและหน้าที่ระหว่างประชาชนเองกับรัฐในทิศทางที่สอดคล้องกับเกื้อกูลกัน คือ รัฐมีหน้าที่ในการพิทักษ์รักษา

<sup>12</sup> สำนักงานคุ้มครองพยาน. (2551). *แนวคิดและความเป็นมาในการคุ้มครองพยาน* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://moj.fabburry.com/about.html>, [2551, กันยายน 28].



ความสงบสุขของสมาชิกในขณะเดียวกันสมาชิกของรัฐก็มีสิทธิในการได้รับการคุ้มครองนั้น และยังมีหน้าที่ในการรักษาและเคารพกฎระเบียบที่รัฐเป็นผู้กำหนด อีกทั้งสมาชิกของรัฐจะต้องมีหน้าที่ในการดำรงไว้ซึ่งความสงบสุขและคอยช่วยเหลือเป็นหูเป็นตาแก่รัฐด้วย

ดังนั้น เมื่อมีการพบเจอการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ผู้พบเห็นเหตุการณ์จึงต้องทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของรัฐ โดยการเสียสละตนเข้ามาเป็นพยานบุคคลในคดีอาญา แม้จะถือว่าเป็นหน้าที่พลเมืองดี แต่พยานบุคคลในคดีอาญาก็อาจถูกคุกคามข่มขู่ หรือประทุษร้ายไม่ว่าจะแก่ชีวิต ร่างกาย ก็ตาม เพื่อให้พยานนั้นไม่กล้ามาศาลหรือหากมาศาลแล้วก็จะจำเป็นต้องเบิกความต่อศาลในลักษณะที่บิดเบือนความเป็นจริง เพื่อรักษาชีวิตและสวัสดิภาพของตน หรือคนใกล้ชิดของตนไว้ ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม เพราะไม่อาจนำผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ทำให้ประชาชนเกิดความเสื่อมศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้เกิดระบบกระบวนการยุติธรรมแบบชาวบ้านหรือศาลเตี้ยเกิดขึ้น ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาขึ้น โดยการคุ้มครองพยานในประเทศไทยเป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับได้มีการพยายามผลักดันให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้การรับรองสิทธิของบุคคลในคดีอาญา ให้ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม ค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐการคุ้มครองพยานที่มีการรับรองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244<sup>13</sup> มีวิวัฒนาการโดยการให้ความสะดวกในการส่งหมายเรียกให้พยานของพนักงานอัยการ และการควบคุมติดตามของพนักงานสอบสวน เพื่อไม่ให้พยานหลบหนีก่อนนำตัวไปเบิกความต่อศาลเท่านั้น สำหรับกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานจะได้รับอันตรายหรือจะหลบหนี ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการเพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัย แต่พนักงานสอบสวนจะต้องมีหน้าที่รายงานชี้แจงเหตุผล เพื่อขอเบิกเบี่ยงเพื่อจัดหาสถานที่พักอาศัยชั่วคราวให้แก่พยาน แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีการฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีแล้ว พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อให้มีการสืบพยานปากนั้นๆ โดยเร็ว

เมื่อพยานเบิกความเสร็จแล้วก็ไม่มีมาตรการใดๆ เพื่อให้ความคุ้มครองพยานต่อ หรือกรณีที่พยานเป็นบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่รู้เห็นเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เห็นเหตุการณ์ แต่เมื่อถึงเวลาที่จะต้องมาเป็นพยานก็ไม่กล้าแสดงตัวหรือเปิดเผยตัวออกมาเป็นพยาน เนื่องจากความหวาดกลัวอิทธิพลว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัยหรือด้วยเหตุผลอื่นใด ซึ่งพยานเหล่านี้ยังไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงในอรรถคดี เกิดผลเสียต่อ

<sup>13</sup> ถูกยกเลิกโดยประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (20 กันยายน 2549). ฉบับที่ 3 ใน *ราชกิจจานุเบกษา* 123. หน้า 5.

ระบบกระบวนการยุติธรรม เพราะผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากการถูกจับกุม ไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นยังคงแสดงตนเป็นผู้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่มากกว่าเดิม<sup>14</sup>

ฉะนั้น รัฐควรมีมาตรการเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของพยานและบุคคลใกล้ชิดของพยาน เพื่อให้พยานไม่เกรงกลัวอันตรายที่เกิดขึ้นจากการให้การ ที่สำคัญแก่คดี ซึ่งจากข้อเท็จจริงข้างต้น ทำให้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยพระราชบัญญัตินี้มุ่งเน้นการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานในคดีอาญา ตลอดจนสามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน และบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานเป็นสำคัญ รวมถึงการให้ค่าเสียหายหรือค่าใช้จ่ายต่างๆ ของพยานในการมาให้ ข้อเท็จจริงในคดีอาญา เช่น ค่าป่วยการในระหว่างมาเป็นพยานหรือค่ายานพาหนะเพื่อเดินทางมาเป็นพยานในคดี เป็นต้น โดยในพระราชบัญญัติได้กำหนดในส่วนของค่าตอบแทนและค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่จะเข้ามาดูแลเพื่อให้กฎหมายเกิดผลสัมฤทธิ์สามารถนำคนคิดมาลงโทษได้ จากข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานเป็นผู้ที่รู้เห็น หรือใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ ในการกระทำความผิดนั้นๆ

### 2.3.1 การให้ความคุ้มครองในกรณีทั่วไป

#### 2.3.1.1 มาตรการที่รัฐใช้ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคล ได้แก่

(1) การให้พยานชี้ตัวผู้ต้องหาโดยทางกระจกไม่ต้องเผชิญหน้าต่อจำเลย ซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้จำเลยจดจำพยานที่ทำให้ตนเองจะต้องรับโทษนั้นเกิดความอาฆาต และเพื่อไม่ให้พยานเกิดความกลัว หากต้องเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลย

(2) การให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ

(3) การไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

(4) การสืบพยานโดยใช้เทคโนโลยี VDO Conference เป็นการป้องกันการเผชิญหน้ากันระหว่างจำเลยและพยาน มีผลต่อการเป็นพยานเพราะจะทำให้พยานเกิดความกลัวจนไม่กล้าที่จะเบิกความตามที่ตนได้รู้เห็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น<sup>15</sup>

#### 2.3.1.2 ให้สิทธิพยานบุคคลยื่นคำร้องขอคุ้มครองความปลอดภัยจากรัฐ ได้แก่

(1) การเคลื่อนย้ายพยานและบุคคลใกล้ชิดไปอยู่ในสถานที่ที่ผู้กระทำความผิดไม่สามารถพบเห็นได้ เป็นการย้ายที่อยู่พ้นจากเขตอันตราย เพราะผู้กระทำความผิดนั้นอาจเป็นผู้มีอิทธิพล แม้จะถูกจับกุมแต่ก็สามารถสั่งการให้มีการไปทำอันตรายแก่พยานได้

<sup>14</sup> วีระพงษ์ บุญโยภาส. (2549). แนวคิดการคุ้มครองพยานในคดีอาญา. วารสารกฎหมาย ฉบับพิเศษ. หน้า 283-286.

<sup>15</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 285.

(2) การจัดให้พยานมีชื่อ นามสกุลใหม่เป็นการชั่วคราวหรือถาวร โดยเมื่อความรุนแรงของอาชญากรรมมากขึ้น การกระทำความผิดซ้ำซ้อนการคุ้มครองพยานในกรณีทั่วไปจึงไม่เพียงพอ พยานขาดความมั่นใจในการได้รับความปลอดภัย แม้จะมีการควบคุมผู้กระทำความผิดหรือจำเลยของรัฐ แต่ยังมีบุคคลอื่นที่ทำความผิดกฎหมาย และยังคงมีการข่มขู่และฆ่าพยานหรือบุคคลใกล้ชิดพยาน ไม่ว่าในระหว่างการพิจารณาคดีและภายหลังการให้การแล้ว จึงต้องมีการคุ้มครองเป็นพิเศษ<sup>16</sup>

### 2.3.2 การให้ความคุ้มครองในกรณีพิเศษ

ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือการให้พยานอยู่ในความคุ้มครองของรัฐ โดยมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

2.3.2.1 รัฐให้ความคุ้มครองพยาน รวมถึงบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับใกล้ชิด กับพยาน หากเกิดอันตรายต่อบุคคลดังกล่าว จะส่งผลต่อการให้การของพยาน

2.3.2.2 ความผิดที่จะได้รับความคุ้มครอง ต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม หรือกรณีที่พยานได้รับการข่มขู่คุกคาม

2.3.2.3 วิธีให้ความคุ้มครอง หมายถึง การเปลี่ยนชื่อ นามสกุล การย้ายที่อยู่ การให้ความสะดวกต่อพยาน การให้ความคุ้มครองปลอดภัย ให้ค่าใช้จ่ายรักษาความลับข้อมูลของพยาน บุคคลหรือสิ่งที่ยืนยันตัวตนบุคคล

2.3.2.4 การพิจารณาให้การคุ้มครองในกรณีพิเศษ พิจารณาจากความรุนแรงของคดี ความสำคัญของพยานในคดี ภัยอันตรายที่พยานบุคคลอาจได้รับ ความเสี่ยงภัยต่อสังคม

2.3.2.5 พยานบุคคลต้องยอมรับข้อผูกพันต่อรัฐ ต้องให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลหรือพยานหลักฐานและกรณีอื่นๆ เพื่อความจำเป็นในการคุ้มครองพยาน

2.3.2.6 ไม่เปิดเผยข้อมูลที่ยืนยันตัวตนบุคคล ป้องกันภัยอันตรายต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน เว้นแต่เพื่อประโยชน์ของความยุติธรรม ความมั่นคงของประเทศ หรือพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลอื่น

2.3.2.7 รัฐมีอำนาจยกเลิกการคุ้มครองเป็นลายลักษณ์อักษร กรณีที่พยานผิดข้อตกลงหรือทำผิดอาญา หรือพฤติกรรมแห่งภัยอันตรายหมดไป

2.3.2.8 รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องรับผิดทางอาญาและทางแพ่ง ในกรณีไม่รับพยานเข้าสู่การคุ้มครองที่ได้กระทำโดยสุจริต<sup>17</sup>

<sup>16</sup> วีระพงษ์ บุญโยภาส. อ้างแล้ว. หน้า 287.

<sup>17</sup> วีระพงษ์ บุญโยภาส. อ้างแล้ว. หน้า 289.

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีการคุ้มครองพยาน โดยมาตรการพิเศษดังกล่าว กฎหมายกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้คือ ย้ายที่อยู่หรือจัดที่พักอันเหมาะสม จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามอัตราตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนฯ ปี 2547 ตลอดจนมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานที่สามารถระบุพยาน รวมทั้ง การดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินการคุ้มครองปลอดภัยตามมาตรการพิเศษ ก็เช่นเดียวกับมาตรการทั่วไป กล่าวคือพยานอาจร้องขอให้นำมาตรการพิเศษมาใช้คุ้มครองสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยาน โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องให้ความยินยอมในการเข้ารับการคุ้มครองด้วย

## 2.4 แนวความคิดในการคุ้มครองพยานบุคคลในกรณีให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาครัฐ

ตามที่กล่าวมาแล้วถึงความสำคัญของพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานบุคคลจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับการอำนวยการให้เกิดความยุติธรรมทางอาญา แต่พยานหลักฐานที่เป็นพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ นั้น เมื่อแรกเริ่มในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พยานหลักฐานประเภทนี้ก็จะถูกรวบรวมและจัดเก็บโดยพนักงานสอบสวนเป็นอย่างดี และอาจจะมีการถ่ายภาพ หรือบันทึกไว้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น การทำลายพยานหลักฐานที่เป็นพยานเอกสารหรือพยานวัตถุจึงกระทำได้ยาก แต่สำหรับพยานบุคคลพบว่าปัญหาของพยานบุคคล รวมทั้งปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในคดีอาญามีสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่กล้ามาเป็นพยานในศาล หรือปัญหาที่พยานบุคคลให้การบิดเบือนความจริง อาจมีสาเหตุมาจากความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของคนและของบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน จากการคุกคาม ข่มขู่ ของบุคคลที่มีส่วนได้เสียในคดี ซึ่งอาจเป็นผู้มีอิทธิพลหรือญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ เมื่อพยานบุคคลเกิดความหวาดกลัวจนไม่กล้ามาเบิกความต่อศาลผลที่เกิดขึ้นคือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมได้รับผลกระทบ ผู้กระทำความผิดยังคงลอยนวลและกลับเข้าสู่สังคม โดยไม่ถูกลงโทษแต่ประการใด<sup>18</sup>

<sup>18</sup> เจ็มชัย ชูติวงศ์. (2547). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ. หน้า 391.

จากปัญหาดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า แนวความคิดในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาคำนึงถึงปัญหาว่าในการพิสูจน์ความผิดข้อเท็จจริงในคดีอาญา หากไม่มีพยานบุคคลมาพิสูจน์ยืนยันการกระทำผิด อาจทำให้ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษเกิดความข่มขู่และเป็นภัยต่อสังคม แต่ถ้าหากว่าในการดำเนินคดีอาญานั้นๆ ผู้กระทำผิดรู้ว่าไม่มีพยานบุคคลรู้เห็นเหตุการณ์ของการกระทำผิดก็อาจรับสารภาพไม่กล้าสู้คดี ทำให้การพิจารณาคดีสิ้นสุดโดยเร็ว หรือหากผู้กระทำผิดมีพยานบุคคลยืนยันความบริสุทธิ์ก็อาจทำให้บุคคลนั้นพ้นผิดไป รัฐจึงต้องให้ความสำคัญต่อพยานบุคคลซึ่งก่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคม แต่ถ้าหากสังคมขาดการคุ้มครองพยานเท่าที่ควรก็จะทำให้ผู้เห็นเหตุการณ์ไม่กล้าที่จะเป็นพยาน เนื่องจากเกรงว่าตนเองอาจไม่ได้รับความปลอดภัยต่อชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สิน ได้ ทั้งจากการถูกคุกคาม ข่มขู่ ของบุคคลที่มีส่วนได้เสียในคดี ซึ่งอาจจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพล หรือญาติพี่น้องของผู้กระทำผิด หรือพยานอาจจะมาเป็นพยาน แต่ก็ให้การบิดเบือนข้อเท็จจริง ดังนั้น รัฐต้องดำเนินการภายใต้วัตถุประสงค์ที่ว่า รัฐต้องการให้มีพยานบุคคลมาเบิกความเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีและพยานดังกล่าวต้องเป็นพยานที่มีคุณค่าต่อการพิจารณาคดี กล่าวคือ พยานจะต้องปลอดภัยจากความเกรงกลัว และมีความรู้ดีกว่าตนได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเป็นอย่างดี รวมทั้งผู้ใกล้ชิดกับพยานบุคคล เช่น บิดา มารดา คู่สมรส บุตร ญาติพี่น้อง หรือบุคคลใดก็ตามที่พยานมีความใกล้ชิดผูกพันก็จะได้รับความคุ้มครองด้วยเช่นกัน

โดยหลักจิตวิทยายอมรับกันว่าคำให้การพยานบุคคลมักมีความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ และไม่ถูกต้องเกิดขึ้นเสมอๆ แม้ทั้งที่พยานบุคคลผู้ให้ถ้อยคำนั้นจะมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะให้ความจริง บางครั้งถึงกับมีการกล่าวกันว่าไม่มีคำให้การของบุคคลใดที่ถูกต้องสมบูรณ์แม้พยานจะรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องและจดจำได้แม่นยำ ก็อาจมีปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้พยานถ่ายทอด (เบิกความ) ข้อเท็จจริงไม่ตรงความจริงที่ตนรู้เห็นมา ปัจจัยที่สำคัญ คือ อคติส่วนตัว เช่น พยานมีสาเหตุ โกรธเคืองกับจำเลย หรือจำเลยติดสินบน หรือข่มขู่พยาน หรือพยานมีส่วนได้เสียในผลของคดีอยู่ด้วย<sup>19</sup>

ดังนั้น ในการที่รัฐจะทำให้การมีอยู่ซึ่งพยานบุคคล และให้พยานนั้นมีคุณค่าต่อการพิจารณาคดีในเบื้องต้นรัฐจะต้องจัดการให้บุคคลที่มาเป็นพยานนั้น ได้รับความปลอดภัยจึงจะได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) หรือพยานสำคัญในคดี (Material Witness) อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและยังเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องความปลอดภัยของประชาชนอีกด้วย การรักษาไว้ซึ่งพยานสำคัญในคดีเป็นเครื่องมือในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมเนื่องจากพยานบุคคลหรือในบางครั้งจำเป็นต้องใช้ผู้กระทำผิดหรือผู้ร่วมขบวนการมาเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดในการนำผู้กระทำผิดหรือผู้ร่วมกระบวนการมาลงโทษ พยานสำคัญ

<sup>19</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 397.

ในคดีที่เป็นคำเบิกความจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง รัฐจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของพยานในการมาปรากฏตัวของพยานจนกระทั่งเบิกความเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยรัฐจะต้องมีมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพพอที่จะทำให้พยานหันมาให้ความร่วมมือและเป็นพยานให้รัฐ ดังนั้นการคุกคาม การข่มขู่ การทำร้าย หรือขัดขวางด้วยวิธีใดๆ แก่พยานเป็นการขัดขวางการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา และเป็นความผิดต่อกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย ซึ่งนอกจากการคุ้มครองพยานจะเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนแล้วยังเป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา โดยเฉพาะคดีที่มีการกระทำผิดเกี่ยวเนื่องกับรัฐ ไม่ว่าจะเป็นรัฐผู้เสียหายหรือไม่ โดยรัฐนั้นๆ พยายามหามาตรการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา ในกรณีที่รัฐตนตกเป็นผู้เสียหาย หากการใช้มาตรการคุ้มครองพยานของรัฐตนไม่มีประสิทธิภาพ รัฐที่พยานรู้เห็นถึงการกระทำหรือมีถิ่นที่อยู่ หรือรัฐเจ้าของสัญชาติของพยานก็อาจไม่ส่งพยานเข้ามาเบิกความในรัฐนั้นๆ แต่ถ้าหากรัฐผู้เสียหายมีมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพพรัฐที่พยานรู้เห็นในการกระทำหรือมีถิ่นที่อยู่ หรือรัฐเจ้าของสัญชาติของพยาน ก็คงไม่ขัดข้องในการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา

#### 2.4.1 แนวคิดการคุ้มครองพยานในระบบกฎหมาย Common law

ประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมาย Common Law เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา บทบาทของศาล พนักงานอัยการจะไม่ชัดเจนในการอำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม พนักงานอัยการจะทำหน้าที่ในลักษณะทนายความฝ่ายโจทก์ หรือทนายฝ่ายรัฐเท่านั้น<sup>20</sup> โดยศาลจะวางเฉยและคอยรับฟังเพียงพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบโดยวิธีถามค้าน (Cross Examination) เป็นหลักในการค้นหาความจริงเนื่องจากประเทศเหล่านี้ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน<sup>21</sup>

ดังนั้น การที่บทบาทของศาล พนักงานอัยการไม่ชัดเจนในการอำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะในการคุ้มครองพยานและผู้เสียหาย เนื่องจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกามี United States Marshals ทำงานเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและช่วยเหลือผู้เสียหาย โดยประสานงานบังคับใช้กฎหมายร่วมกับพนักงานอัยการทุกชั้นตอน เนื่องจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ในการดำเนินคดีจะใช้

<sup>20</sup> กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบทเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 219.

<sup>21</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 220.

ระบบกล่าวหา (Adversary System) ได้ให้ความสำคัญต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลย จะได้รับความคุ้มครอง โดยบุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินได้ ทำให้สภาพของ บุคคลดังกล่าวพ้นจากวัตถุแห่งการชักฟอกมาเป็นประธานในคดี โดยยกฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้เท่าเทียม โจทก์ มีการใช้บทสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะ ได้มีการพิสูจน์ความจริง ในศาล (Presumption of Innocence) ผู้ต้องหา หรือจำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (The Privilege Against Self in Crimination) ซึ่งเป็นหลักประกันของระบบกล่าวหา

กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีมาตรการคุ้มครองพยานโดยการกำหนดโทษทางอาญา แก่บุคคลใดๆ ที่ได้กระทำการให้มีผลกระทบต่อภาระมาเป็นพยานบุคคลจนอาจส่งผลกระทบต่อ การเบิกความถือเป็นความผิดอาญา โดยถือเป็นการขัดขวางความยุติธรรม (Obstruction of Justice) ดังนั้น กฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดอาญาที่กระทำต่อพยานไว้ เป็นการเฉพาะอยู่หลายกรณี ซึ่งเมื่อพิจารณาเทียบกับมาตรการตามกฎหมายไทยดังกล่าวข้างต้นแล้ว เห็นว่ามาตรการตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาและของประเทศไทยมีแนวทางที่เหมือนกัน เนื่องจากไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการแทรกแซง คุกคาม หรือ ไปยุ่งเหยิงกับพยานหรือบุคคลผู้ใกล้ชิดและยังคุ้มครองพยานบุคคลทุกประเภท แต่ในรายละเอียด ของบทบัญญัติอันเป็นมาตรการที่มีโทษทางอาญาตามกฎหมายประเทศไทยและกฎหมาย ประเทศสหรัฐอเมริกาอาจมีความแตกต่างกัน ในส่วนขององค์ประกอบความผิด แต่ก็ไม่มีผล ในการทำให้ประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานลดลงแต่อย่างใด

อีกทั้ง ในระบบกฎหมายต่างประเทศนั้น ศาลสูงสุดประเทศสหรัฐจะมุ่งเน้นไปในแง่ของ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการถูกล่วงละเมิดจากเจ้าพนักงานของรัฐ และศาล ประเทศอังกฤษจะให้ความสำคัญกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมมากกว่าการคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของประชาชน ศาลสูงสุดของประเทศเยอรมันใช้หลักทฤษฎีดุลยภาพโดยเปรียบเทียบ ระหว่างประโยชน์ของการค้นหาความจริงและการใช้กฎหมายอาญาอย่างมีประสิทธิภาพ การกระทำความผิดทางอาญา ที่ถูกฟ้องร้องและความรุนแรงของความน่าตำหนิ โดยใช้ ทฤษฎีดังกล่าววินิจฉัยเป็นกรณีๆ ไป อันเป็นการชี้แนะให้นักของรัฐในการลงโทษการกระทำ ความผิดในคดีใดคดีหนึ่งกับการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชน

#### 2.4.2 แนวคิดการคุ้มครองพยานในระบบกฎหมาย Civil law

ประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมาย Civil Law อย่างเช่นประเทศไทยหรือประเทศสาธารณรัฐเยอรมนี ในการดำเนินคดีอาญาจะมีลักษณะไต่สวน (Inquisitorial System) อย่างชัดเจน ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล ต่างมีหน้าที่ค้นหาความจริงให้ปรากฏด้วยตนเอง<sup>22</sup>

ดังนั้น การที่บทบาทของพนักงานอัยการ ศาล มีความชัดเจนในการค้นหาความจริงให้ปรากฏด้วยตนเองนั้น ในการคุ้มครองพยานและผู้เสียหายในเรื่องต่างๆ จะมีลักษณะเป็นภาวะวิสัย (Object) ศาล และพนักงานอัยการในระบบนี้จึงมีหน้าที่ดังกล่าวโดยตรง โดยศาลเป็นผู้มีหน้าที่ถามพยานด้วยตนเอง การพิจารณาเป็นการลับในคดีอาญากรรมร้ายแรง พนักงานอัยการเรียกค่าชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าในการนำมาตราการคุ้มครองพยานใดๆ มาใช้ ศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ เป็นเรื่องๆ ไป ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ หน้าที่ของศาลที่จะดำเนินการต่อ การกระทำความผิดทางอาญา ในลักษณะที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรม สิทธิของจำเลยที่จะมีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งรวมถึง โอกาสที่จะซักถามพยาน รวมทั้งหน้าที่ในการคุ้มครองพยานในกรณีที่น่าจะเป็น รวมทั้งกรณีที่จะเกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อพยาน

#### 2.5 แนวคิดเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิมนุษยชน

“สิทธิมนุษยชน” หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครอง<sup>23</sup> ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทย มีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นั้น มีวิวัฒนาการที่ผันแปรไปตามยุคสมัยแห่งการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้นๆ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีการเพิ่มบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้น โดยในสังคมประชาธิปไตยนั้น ถือว่าสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มักจะถูกนำมาอ้างหรือกระทำการ หรือห้ามมิให้ผู้อื่นกระทำการ รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐกระทำการ หรือโต้แย้งการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของรัฐ จึงถือเป็นคำที่มีความสำคัญต่อพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ถือเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพ

<sup>22</sup> กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. อ้างแล้ว. หน้า 221.

<sup>23</sup> นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2551). สิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิมนุษยชน (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http://www.pub-law.net/article/ac280947\\_1a.html](http://www.pub-law.net/article/ac280947_1a.html) [2551, ธันวาคม 2].



ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้น เบื้องต้นจะต้องเข้าใจถึงความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนและข้อมูลส่วนบุคคล

### 2.5.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542<sup>24</sup> ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้ แต่ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ได้นิยามความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ให้หมายถึง สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม<sup>25</sup> โดยสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด และก่อให้เกิดเป็นส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคลซึ่งเป็นแนวคิดแบบปัจเจกนิยม (Individualism) ที่มีรากฐานแนวคิดมาจากพวกสโตอิก (Stoic) ซึ่งเป็นกลุ่มนักปราชญ์สมัยกรีกที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อความคิดระหว่างเอเธนส์ของกรีกและโรม ที่เชื่อว่ามนุษย์ในสถานะธรรมชาติสมบูรณ์นั้นจะดำเนินชีวิตตามเหตุผลมีมนุษย์มีตามธรรมชาติ ให้ถือประโยชน์ของส่วนรวมและประโยชน์ร่วมกันของรัฐเป็นใหญ่เหนือสิ่งอื่นใด เพราะการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นรัฐนั้นเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์ นอกจากนี้คำสอนของสำนักสโตอิกที่มีอิทธิพลต่อโลกอย่างสำคัญก็คือ คำสอนเรื่องลัทธิสากลนิยม (Cosmopolitanism) กล่าวคือ เมื่อโลกและจักรวาลล้วนแต่อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์อันเดียวกัน มนุษย์ทุกคนจึงมีเหตุผลและรู้ศีลธรรมเอง รู้ผิดชอบชั่วดีเหมือนกัน มีคุณภาพและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน<sup>26</sup>

อาจกล่าวได้ว่า การคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน คือ สิทธิมนุษยชน โดยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่งของมนุษย์ที่ได้รับการคุ้มครอง ซึ่งสิทธิมนุษยชนคือสิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งให้ความคุ้มครองแก่บุคคลทุกคน โดยมิได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใด บุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญด้วย สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ทุกคนและมีอยู่แล้วตั้งแต่เกิด โดยไม่ขึ้นกับว่าเป็นคนสังกัดชาติใด สิทธิมนุษยชนจึงมีลักษณะคล้ายกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่มุ่งคุ้มครองมนุษย์โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์มีความอิสระในการ

<sup>24</sup> ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

<sup>25</sup> พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542. มาตรา 3.

<sup>26</sup> ปรีดี เกษมทรัพย์. (2550). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลาคม. หน้า 122-123.

ที่จะพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัวของ บุคคลนั้นๆ ภายใต้อาการรับผิดชอบของตนเอง โดยถือว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นคุณค่าที่มีอาจจะล่วงละเมิดได้<sup>27</sup> ดังนั้น เมื่อมนุษย์เริ่มรวมกันเป็นสังคมพร้อมๆ กับเกิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มองเห็นคุณค่าในมนุษย์ว่าเป็นประธานแห่งสิทธิ มิใช่เป็นวัตถุแห่งการกระทำดังเช่นในสมัยโบราณ ที่บุคคลมิได้รับการปฏิบัติจากผู้ใช้อำนาจปกครองอย่างเสมอภาค ทำให้มีการเรียกร้องต่อผู้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสร้างหลักประกันในสิทธิเสรีภาพของบุคคลต่างๆ เอาไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ

## 2.5.2 ความหมายของข้อมูลส่วนบุคคล

ประเทศไทยได้มีการกำหนดความหมายของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ขึ้นเป็นครั้งแรก ในบทนิยามศัพท์ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยให้ความหมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะทางการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมายรหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์ นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้ว เป็นต้น<sup>28</sup> และตามประกาศคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติได้กำหนดความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลว่า หมายถึง ข้อมูลผู้ใช้เลขหมายโทรคมนาคม ข้อเท็จจริงรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ใช้บริการที่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการหรืออาจระบุตัวผู้ใช้บริการนั้นได้ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ข้อมูลการใช้บริการ เลขหมายโทรคมนาคม รวมทั้งพฤติกรรมการใช้บริการ โทรคมนาคมของผู้ใช้บริการ แต่ไม่รวมถึงข้อมูลทางเทคนิคที่ใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารโครงข่ายโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสาร และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจในภาพรวมของผู้รับใบอนุญาต<sup>29</sup>

สำหรับต่างประเทศคำว่าข้อมูลส่วนบุคคลนับว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ซึ่งกฎหมายของแต่ละประเทศ ก็ได้มีการบัญญัติให้คำนิยามที่แตกต่างกันไป โดยมีแนวทางการบัญญัติคำนิยามที่แตกต่างกันในรายละเอียด เช่น ประเทศอิตาลี และประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน ได้ให้ความหมาย

<sup>27</sup> อุคม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. (2544). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 13.

<sup>28</sup> พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 4.

<sup>29</sup> ประกาศคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการโทรคมนาคมเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิในความเป็นส่วนตัวและเสรีภาพในการสื่อสารถึงกัน โดยทางโทรคมนาคม ข้อ 1.

ของข้อมูลส่วนบุคคล ว่าหมายถึง ข้อความใดๆเกี่ยวกับบุคคล โดยข้อมูลดังกล่าวสามารถระบุบ่งชี้หรือสามารถชี้เฉพาะถึงตัวบุคคลนั้นได้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม

ประเทศอังกฤษได้บัญญัติความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลข่าวสาร ค.ศ. 1998 หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของบุคคลซึ่งสามารถระบุตัวบุคคลได้จากข้อมูลนั้นเองหรือจากข้อมูลหรือจากข่าวสาร จากการควบคุมของผู้ควบคุมข้อมูล และรวมถึงการแสดงความคิดเห็นคำบอกเล่าใดๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลที่บุคคลอื่น หรือบุคคลที่สามได้กล่าวถึงเจ้าของข้อมูล ซึ่งการให้ความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวคล้ายคลึงกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศญี่ปุ่นที่ให้ข้อมูลส่วนบุคคลหมายถึง บรรดาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคลธรรมดาที่อาจใช้ในการระบุบ่งชี้ตัวบุคคลได้ เช่น ชื่อ วันเดือนปีเกิด หรือข้อมูลใดๆ ซึ่งอาจนำไปเปรียบเทียบหรือประกอบกับข้อมูลอื่น เพื่อใช้ในการระบุตัวบุคคลได้<sup>30</sup>

สำหรับใน Private Act 1974 ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ว่า หมายถึง การบันทึกใดๆ การจัดเก็บรวบรวมหรือการจัดกลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล ซึ่งเก็บรักษาได้โดยหน่วยงานรัฐบาลกลาง โดยรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกรรมทางการเงิน ประวัติการแพทย์ และประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน และข้อมูลนั้นได้ระบุชื่อหรือหมายเลขประจำตัว สัญลักษณ์ หรือรหัสบ่งชี้อื่นๆ ซึ่งสามารถแสดงได้ว่า หมายถึงบุคคลใด เช่น ลายนิ้วมือ หรือแผ่นบันทึกเสียง หรือภาพถ่าย<sup>31</sup>

จากความหมายของ “ข้อมูลส่วนบุคคล” ดังกล่าวข้างต้นเป็นการให้คำนิยามทั้งในความหมายอย่างกว้างและการให้ความหมายอย่างแคบ โดยอาจสรุปลักษณะของข้อมูลส่วนบุคคลได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลประเภทที่มีความละเอียดอ่อน ซึ่งลักษณะของข้อมูลทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกันดังนี้

#### 1) ข้อมูลทั่วไป

เป็นข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งสามารถบ่งชี้เฉพาะตัวบุคคล ได้แก่ ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่การงาน สถานะ และลักษณะทางกายภาพของบุคคล ข้อมูลใดๆ ดังกล่าวสามารถนำมาประมวลกันเป็นข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ลักษณะเฉพาะตัว

<sup>30</sup> สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ (2546). *แนวทางการจัดทำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. หน้า 20.

<sup>31</sup> สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ (2546). *อ้างแล้ว*. หน้า 22.

บุคคลได้ โดยสภาพของข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้ เป็นเรื่องปกติธรรมดา<sup>32</sup>

## 2) ข้อมูลประเภทที่มีความละเอียดอ่อน

เป็นข้อมูลที่ถือว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคล โดยเฉพาะเป็นข้อมูลที่เป็นความลับหรือไม่พึงประสงค์ที่จะให้มีการเปิดเผย ข้อมูลประเภทนี้ ได้แก่ การนับถือลัทธิความเชื่อทางศาสนา ปรัชญาชีวิต การดำเนินชีวิตส่วนตัว ลัทธิทางการเมือง เพศสัมพันธ์ ข้อมูลสุขภาพ ข้อมูลที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา เช่น คำพิพากษาในคดีอาญา มาตรการในการดำเนินการทางอาญา หรือการกระทำของฝ่ายปกครองที่เป็นการจำกัดเสรีภาพ เป็นต้น<sup>33</sup>

ในการให้คำนิยามถึงความหมายของ ข้อมูลส่วนบุคคลในความหมายอย่างกว้างนั้น จะครอบคลุมข้อมูลทั้งสองลักษณะดังกล่าวข้างต้น ในขณะที่การให้ความหมายอย่างแคบจะจำกัดเฉพาะข้อมูลประการหลังเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่การให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปนั้น หลายประเทศจะยึดถือการให้ความหมายอย่างกว้างที่จะช่วยในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างกว้างขวางและครบถ้วนมากกว่า

การที่จะถือว่า ข้อมูลใดเป็นข้อมูลส่วนบุคคลตามการให้ความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลอย่างกว้าง ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่ได้รับการยอมรับในนานาประเทศว่าจะสามารถคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลได้มากกว่านั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการสำคัญ กล่าวคือ

1) ข้อมูลนั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเฉพาะตัวบุคคล คือ ข้อมูลที่เป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคลและมีผลเฉพาะตัวไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกได้แก่

(1) คุณสมบัติติดตัวของบุคคล ซึ่งอาจเป็นคุณสมบัติที่ติดตัวบุคคลไปตลอดชีวิตหรือลักษณะทางพันธุกรรมของบุคคล เช่น เชื้อชาติ กลุ่มเลือด สีผิว สีตา ลายพิมพ์นิ้วมือ ความพิการของร่างกายที่มีมาแต่กำเนิดอันมีลักษณะติดตัวของบุคคลไปจนตาย หรือเป็นสิ่งเฉพาะตัวของบุคคลที่เป็นคุณสมบัติที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา เช่น น้ำหนักอายุ ส่วนสูง วุฒิการศึกษา ความสามารถ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ประวัติการทำงาน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม

(2) การประเมินคุณค่าในตัวบุคคล เช่น ทัศนคติ การประเมินความประพฤติ และความเห็นเกี่ยวกับการกระทำต่างๆ ของบุคคล เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่สื่อให้เห็นถึงความคิดความสามารถ และการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของบุคคลได้

<sup>32</sup> ศิริกุล ภูพันธ์. (2548). *ข้อคิดว่าด้วยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 83

<sup>33</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 83

(3) แนวความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและวันเวลา เช่น ความสนใจทางการเมือง ความสนใจทางเพศ ความรักหรือความชอบ ความสามารถ<sup>34</sup>

2) ข้อมูลนั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่สามารถพิสูจน์ตัวบุคคลได้ กล่าวคือ สิ่งที่บอกลักษณะที่ทำให้รู้จักบุคคลจากข้อมูลนั้นได้ หรือเรียกได้ว่าเป็นข้อมูลที่บอกรถึงความเป็นตัวตนของบุคคล หรือเป็นข้อมูลที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่นได้แก่

(1) เครื่องหมายบ่งชี้ตัวบุคคล เช่น ชื่อ นามสกุล ฉายาหรือนามแฝง หรือเลขรหัส กล่าวคือ หมายเลขประจำตัวประชาชน หมายเลขในใบอนุญาตขับขี่ หมายเลขประกันสังคม หมายเลขบัญชีสมุดฝากธนาคาร หมายเลขบัตรเครดิต หมายเลขโทรศัพท์

(2) ลักษณะทางกายภาพของบุคคลภายนอก เช่น ความสูง ต่า ต่ำ ขาว ความสมบูรณ์ หรือ ความพิการของบุคคลในทางกายภาพ

(3) ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่สามารถแสดงได้ว่าเป็นบุคคล หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับบุคคล เช่น ยศ ตำแหน่ง หน้าที่การงานซึ่งเป็นสถานะที่สามารถแสดงออกได้ชัดว่า หมายถึงผู้ที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวในขณะนั้น เช่น ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

(4) ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นการประเมินคุณค่าของบุคคล ทิศนคติต่อบุคคล การประพฤติปฏิบัติ และการกระทำต่างๆ ของบุคคล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่สื่อให้เห็นถึงความคิดของบุคคลสามารถแสดงออกถึงความมีตัวตนของบุคคลได้ทั้งสิ้น เช่น ผลการสอบ การประเมินผลงาน หรือการให้ความเห็นเกี่ยวกับความประพฤติและการกระทำของบุคคลเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณค่า คุณสมบัติ ที่จะแสดงถึงความเป็นตัวตนของบุคคลได้<sup>35</sup>

ดังนั้น จากองค์ประกอบข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงการแบ่งประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลที่มีอยู่หลายรูปแบบ และหลายลักษณะนั้นก็มีความพยายามในการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น กล่าวโดยกว้างๆ ได้ว่า การแบ่งประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลนั้น หลักการทั่วไปที่ได้รับการยอมรับจะขึ้นอยู่กับการประเมินประเภทของข้อมูลในประเด็นความอ่อนไหวที่จะส่งผลกระทบต่อบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูล หากมีการเปิดเผยหรือล่วงรู้ข้อมูลนั้น

<sup>34</sup> ศิริกุล ภูพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 84.

<sup>35</sup> ศิริกุล ภูพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 85.

## 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

สิทธิส่วนบุคคลเป็นสิทธิที่สืบเนื่องจาก ความเป็นส่วนตัว (Privacy) ความเป็นส่วนตัวเป็นสิทธิที่มนุษย์มีมาตั้งแต่เกิด บุคคลสามารถกำหนดความเป็นตัวเองของตัวเองในการดำเนินชีวิต การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น เมื่อความเป็นส่วนตัวเป็นสิทธิที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด สิทธิส่วนตัวจึงเป็นสิทธิมนุษยชนและมีความสัมพันธ์กับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ จนกล่าวได้ว่า สิทธิมนุษยชน ได้มาจากศักดิ์ศรีอันสืบสายติดตัวมาของบุคคล ดังนั้น เมื่อความเป็นส่วนตัว เป็นประโยชน์ที่บุคคลสมควรได้รับบนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ บุคคลจึงมีอำนาจหรือสิทธิที่จะมีความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) หรือสิทธิส่วนตัว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

### 2.6.1 สิทธิความเป็นส่วนตัวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ก็เป็นส่วนหนึ่งในบรรดาสิทธิเสรีภาพทั้ง หลายที่ รัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธินี้ไว้ ซึ่งการทำความเข้าใจถึง การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลย่อมจะต้องเข้าใจถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานเบื้องต้น ในฐานะที่ สิทธิส่วนตัวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่สำคัญประการหนึ่งเมื่อกล่าวถึงความหมายของ “สิทธิ” (Rights) ได้มีความเห็นในการให้ความหมายที่สำคัญอยู่สองแนวทาง คือ<sup>36</sup>

ความเห็นแรก เห็นว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง เช่น ในการที่บุคคลใดมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินบุคคลนั้นย่อมมีอำนาจที่จะมีเจตจำนงที่จะ ครอบครองที่จะใช้สอย หรือที่จะจำหน่ายทรัพย์สิน โดยเขาจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ก็ได้ หรือจะใช้ อำนาจดังกล่าวแต่เพียงบางประการก็ได้ แล้วแต่เจตจำนง (Will) ของเขา ผู้ที่มีความเห็นประการแรกนี้ ได้เห็นว่า ความสำคัญอยู่ที่อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคล ความเห็นนี้ Windscheid นักกฎหมาย เยอรมัน เป็นผู้คิดขึ้น

ความเห็นที่สองเห็นว่า สิทธิคือ ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้ ความเห็นนี้ Jhering ซึ่งเป็นนักกฎหมายเยอรมันเป็นผู้คิดขึ้น ผู้ที่มีความเห็นประการที่สองนี้เน้นหนักไปที่จุดประสงค์ ก็เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์ ฉะนั้นจึงควรจะถือว่าสิทธิเป็นประโยชน์ ที่กฎหมายคุ้มครองมากกว่าจะเป็นอำนาจ ซึ่งบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับความเห็นที่สองนี้เห็นว่า การที่จะถือว่าสิทธิเป็นประโยชน์คุ้มครองให้แน่ชัดไป เพราะมีสิทธิเป็นจำนวนมากที่ไม่เป็น ประโยชน์แก่เจ้าของสิทธินั้นๆ

<sup>36</sup> หยุด แสงอุทัย. (2535). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ประกายพริก. หน้า 217.

สำหรับความหมายของเสรีภาพนั้น อาจหมายความว่าเสรีภาพ (Liberty) ได้แก่ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำ และไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำ กล่าวโดยสรุป เสรีภาพ คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตัวเองโดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนาเสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง<sup>37</sup>

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อาจแบ่งช่วงของพัฒนาการ ที่สำคัญออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้<sup>38</sup>

ช่วงที่หนึ่ง เป็นช่วงของพัฒนาการเกี่ยวกับเสรีภาพในทางศาสนา เสรีภาพในชีวิตร่างกาย

ช่วงที่สอง เป็นช่วงของพัฒนาการเกี่ยวกับเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ เสรีภาพในการทำสัญญาและเสรีภาพในการเลือกอาชีพ

ช่วงที่สาม เป็นช่วงของพัฒนาการเกี่ยวกับเสรีภาพในทางประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เสรีภาพในการชุมนุม และเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสังคมน

ช่วงที่สี่ เป็นช่วงของพัฒนาการเกี่ยวกับเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์โดยรวมของสังคม ในแง่ของรัฐสวัสดิการ

แนวคิดในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นช่วงที่สามของพัฒนาการที่มีรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นและมีการรับรองสิทธิเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันที่มั่นคง ดังปรากฏตัวอย่าง ในกรณีของรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา และคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ซึ่งถึงแม้การกล่าวถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในฐานะสิทธิส่วนบุคคลจะยังไม่ปรากฏเด่นชัดแต่ก็เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาแนวความคิดของนักกฎหมายจนสามารถแยกสิทธิส่วนบุคคลออกจากสิทธิเสรีภาพทั่วไปโดยสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานนี้ อาจจำแนกออกได้หลายประเภทตามเกณฑ์ที่ใช้แบ่งแยกต่างๆ กัน ซึ่งการแบ่งประเภทสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปมีอยู่สามกรณีที่สำคัญ ดังนี้

<sup>37</sup> วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). *สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 22.

<sup>38</sup> บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 40-44.

1) การแบ่งแยกตามแนวคลาสสิกของเยอรมัน โดย Georg Jellinek ได้แบ่งสิทธิเสรี ออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) Status Negatives หมายถึง สภาพการณ์ที่การใช้สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนบุคคลจะต้องปราศจากการเข้ามาแทรกแซงใดๆ จากรัฐ การใช้สิทธิเสรีภาพประเภทนี้เป็นเรื่องที่ปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินการไปได้เอง โดยรัฐไม่จำเป็นต้องมาดำเนินการใดๆ สิทธิและเสรีภาพประเภทนี้เป็นสิทธิและเสรีภาพที่ปฏิเสธอำนาจรัฐ ซึ่งสิทธิและเสรีภาพในกลุ่มนี้ปรากฏออกมาในรูปของสิทธิในการป้องกัน อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลต่อการแทรกแซงของรัฐ หรือการละเมิดของรัฐ จากสิทธิในการป้องกันของปัจเจกบุคคลดังกล่าวนี้ ปัจเจกบุคคลอาจเรียกร้องให้มีการแก้ไขเยียวยาจากรัฐได้ ในกรณีที่มีการแทรกแซงหรือมีการละเมิดจากรัฐหรืออาจเรียกร้องให้รัฐละเว้นจากการกระทำได้ เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการสื่อสาร สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น<sup>39</sup>

(2) Status Positives หมายถึง สภาพการณ์ที่การใช้สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมิได้อาจจะบรรลุความมุ่งหมายได้หากปราศจากการเข้ามาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งจากฝ่ายรัฐ สิทธิและเสรีภาพประเภทนี้ ปรากฏออกมาในรูปของสิทธิประเภท “สิทธิเรียกร้อง” สิทธิเรียกร้องให้กระทำการ สิทธิในการดำเนินคดี ตามทัศนะของ Jellinek เห็นว่าสิทธิที่เป็นศูนย์กลางของสิทธิประเภทนี้ คือ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย<sup>40</sup>

(3) Status Actvius หมายถึง สภาพการณ์ที่ปัจเจกบุคคลใช้สิทธิของตนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างเจตจำนงทางการเมือง หรือเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรของรัฐ สิทธิและเสรีภาพประเภทนี้ได้มีการบัญญัติรับรองออกมาในรูปของสิทธิของพลเมือง อันได้แก่ สิทธิของผู้เลือกตั้ง สิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการสมัครเข้ารับราชการ สิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมือง รวมทั้งสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองอื่นๆ สิทธิประเภทนี้มักจะจำกัดให้เฉพาะพลเมืองของชาตินั้น<sup>41</sup>

2) การแบ่งประเภทของสิทธิโดยพิจารณาจากผู้ทรงสิทธิซึ่งมี 2 ประเภท คือ

(1) สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิของทุกๆ คน สิทธิประเภทนี้ ได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุกๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกว่า บุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด หรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่ในขอบเขตอำนาจรัฐที่ใช้รัฐธรรมนูญของประเทศนั้น บุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นๆ ด้วย สิทธิมนุษยชนเป็นคุณลักษณะประจำตัว

<sup>39</sup> บรรเจิด สิงคะเนติ. อ้างแล้ว. หน้า 48.

<sup>40</sup> บรรเจิด สิงคะเนติ. อ้างแล้ว. หน้า 50.

<sup>41</sup> บรรเจิด สิงคะเนติ. อ้างแล้ว. หน้า 51.



ของมนุษย์ทุกคน เป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และด้วยเหตุผลแต่เพียงอย่างเดียวว่าเพราะเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้ว ตั้งแต่ก่อนที่จะมีรัฐเกิดขึ้น

(2) สิทธิพลเมือง สิทธิประเภทนี้ ได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครอง เฉพาะบุคคลที่เป็นพลเมืองของรัฐเท่านั้น เช่น ตามรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมัน ได้กำหนดให้ สิทธิและเสรีภาพที่อยู่ในกลุ่มของ *Staurs Actives* หรือสิทธิในทางการเมือง และเสรีภาพ ในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ หรือเสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น สิทธิเสรีภาพเหล่านี้ จะเป็นของพลเมืองแห่งรัฐนั้นๆ โดยเฉพาะ เท่านั้น

3) การแบ่งสิทธิเสรีภาพโดยพิจารณาจากเงื่อนไขการจำกัดสิทธิเสรีภาพ มี 3 รูปแบบดังนี้

(1) สิทธิและเสรีภาพกับเงื่อนไขของกฎหมายทั่วไปในกรณีนี้รัฐธรรมนูญเพียงแต่ เรียกร้องว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้น อาจจะกระทำได้โดยบทบัญญัติของกฎหมาย สิทธิและเสรีภาพ กับเงื่อนไขของกฎหมายทั่วไปนี้ ไม่ได้เรียกร้องเงื่อนไขพิเศษในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพประการอื่น

(2) สิทธิและเสรีภาพกับเงื่อนไขกฎหมายพิเศษในกรณีนี้รัฐธรรมนูญเรียกร้องว่าการ แทรกแซงในสิทธิเสรีภาพโดยกฎหมายนั้น จะต้องผูกพันอยู่กับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือต้องผูกพันอยู่กับวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง หรือจะต้องดำเนินการโดยวิธีการที่กำหนดไว้ ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น

(3) สิทธิและเสรีภาพที่ปราศจากเงื่อนไขของกฎหมาย เป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญ ได้กำหนดให้สิทธิและเสรีภาพนั้นไม่อยู่ภายใต้การจำกัดสิทธิโดยกฎหมายใดๆ ทั้งสิ้น

นอกเหนือจากการแบ่งประเภทของสิทธิเสรีภาพต่างๆ ข้างต้นแล้ว ยังมีการแบ่งแยก เสรีภาพตามลักษณะของเสรีภาพประเภทต่างๆ ที่สำคัญออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ได้แก่<sup>42</sup>

1) ความมั่นคงหรือเสรีภาพในชีวิตร่างกาย

จัดเป็นเสรีภาพพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องการ และจะเป็นเหตุสำคัญที่สุดที่นักปรัชญา เห็นกันว่า เป็นเหตุให้มนุษย์เข้ามารวมตัวกันเป็นสังคม ดังนั้น การคุ้มครองเสรีภาพในชีวิต และร่างกายของบุคคลต่อการไม่ให้บุคคลอื่น รวมทั้งองค์กรของรัฐเข้ามารุกรานจึงต้องให้ความสำคัญและคุ้มครองมากที่สุด ในเสรีภาพทุกชนิด เพราะเป็นพื้นฐานของเสรีภาพอื่นๆ ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ ระบบกฎหมายอารยะประเทศทั้งหลายจึงถือเป็นหลักว่า ประการแรก จะออกกฎหมาย เพื่อย้อนหลังเอาโทษอาญาแก่บุคคลไม่ได้ ประการที่สอง การกระทำต่อร่างกายชีวิตของเขา (การจับกุม คุมขัง ประหารชีวิต) จะกระทำได้โดยศาลตามวิธีพิจารณาที่เปิดเผย และให้บุคคล

<sup>42</sup> บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *กฎหมายมหาชน เล่ม 3. ที่มาและนิติวิธี*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 348 - 349.

ได้ป้องกันตัวเต็มที่ ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจ ประการที่สาม กฎหมายที่รัฐสภาหรือผู้แทนปวงชนตราขึ้นเท่านั้น จึงจะกำหนดความคิดและโทษได้ ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจกำหนดความคิดและโทษเอง

2) เสรีภาพในชีวิตส่วนตัว ที่จะไม่ให้คนมาล่วงรู้สิ่งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเรา

ประกอบด้วย เสรีภาพในเคหสถาน ในการติดต่อสื่อสารทางโทรคมนาคม โทรเลข โทรศัพท์ ความลับเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว รวมทั้งข้อมูลต่างๆ ที่บุคคลนั้นต้องให้กับรัฐหรือเอกชน ในทางติดต่อกัน (Personal Data)

3) เสรีภาพในตัวบุคคล

ทำให้บุคคลสามารถทำอะไรกับร่างกายของตนเองได้ ซึ่งสัมพันธ์กับเสรีภาพ ในร่างกายมาก บุคคลอื่นจะก้าวล่วงเข้ามาขัดขวางการเคลื่อนไหวทางกายภาพของเขาไม่ได้ ซึ่งประกอบด้วย เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการสมรส

4) เสรีภาพทางปัญญาและศีลธรรมหรือเสรีภาพทางความคิด

บุคคลสามารถคิด เชื่อและแสดงออกซึ่งสิ่งที่ตนคิด ตนเชื่อได้ อันประกอบด้วย เสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในความเชื่อทางศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามความเชื่อ เสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นทุกรูปแบบรวมทั้งเสรีภาพทางวิชาการ และเสรีภาพในการรวมตัว

5) เสรีภาพทางเศรษฐกิจสังคม

เป็นเสรีภาพดั้งเดิมตามอุดมคติเสรีนิยม เช่น กรรมสิทธิ์ เสรีภาพในการทำงาน เสรีภาพทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม และต่อมาในศตวรรษที่ 20 ตอนกลางก็เกิดสิทธิใหม่ขึ้น ได้แก่ เสรีภาพในการรวมเป็นสหภาพ เสรีภาพในการนัดหยุดงาน ฯลฯ

หากพิจารณาถึงสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวจะเห็นว่า ยังไม่ปรากฏถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของพยานผู้ให้ข้อมูลการทุจริตของภาครัฐไว้โดยตรง แต่เมื่อพิจารณาถึงสภาพของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลย่อมถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครอง ในลักษณะที่เป็นสิทธิความเป็นส่วนตัวหรือเสรีภาพในชีวิตส่วนตัว ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับเขตแดนส่วนบุคคลของมนุษย์ในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลของตน คือชีวิตส่วนตัวที่สามารถปิดกั้นไม่ให้ผู้อื่นสอดแทรกเข้ามารับรู้ได้ถ้าไม่ได้รับการยินยอม เช่น ตัวเลขบัญชีเงินฝากธนาคาร หมายเลขรหัสต่างๆ ข้อมูลสุขภาพ ข้อมูลประวัติการทำงาน ประวัติส่วนตัว เป็นต้น

## 2.6.2 ความจำเป็นในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

เมื่อพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ผ่านมาในประเทศสหรัฐอเมริกา ราวปี ค.ศ. 1890 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่โลกได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การติดต่อสื่อสารจากเทคโนโลยีต่างๆ เช่น โทรศัพท โทรเลข หนังสือพิมพ์ ซึ่งนักนิติศาสตร์ชาวอเมริกันได้แสดงความห่วงกังวลและเล็งเห็นว่า จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมากขึ้น และกฎหมายจะต้องเข้ามามีบทบาทในการดูแลคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิทธิที่มีอยู่จริงหรือไม่ เป็นเรื่องเดียวกับละเมิดไซเบอร์หรือไม่ และเป็นเรื่องของสิทธิหรือทรัพย์สินของบุคคล ซึ่งได้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง และในที่สุดสิทธิในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก็ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญ และให้ความสำคัญในการคุ้มครองจากบทบัญญัติทั้งในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติและข้อตกลงระหว่างประเทศ<sup>43</sup>

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีมากขึ้น ยิ่งความสามารถของเทคโนโลยีมีมากเพียงใด ภัยอันตรายจากการเสี่ยงที่ข้อมูลส่วนบุคคลจะถูกล่วงละเมิดมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะกระทำโดยรัฐหรือจากเอกชนด้วยกันเอง ซึ่งจะเห็นได้จากในชีวิตประจำวัน เช่น การมีจดหมายแนะนำสินค้าส่งมา โดยที่ไม่รู้จักมาก่อน การมีโทรศัพท์มาเสนอขายสินค้า เสนอบัตรเครดิต การแอบถ่ายภาพชีวิตส่วนตัวของดาราชื่อดัง การสืบสวนที่อาศัย ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เช่น การดักฟังข้อมูล การโจรกรรมข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ เพื่อล่วงรู้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลเป้าหมาย เป็นต้น<sup>44</sup>

หากคำนึงถึงสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบันที่ก้าวเข้าสู่สังคมของระบบการสื่อสารทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีความสามารถในการประมวลผล การจัดเก็บข้อมูลจำนวนมาก เชื่อมโยงทุกๆ จุดในโลกผ่านทางสายโทรศัพท์และระบบการสื่อสารผ่านดาวเทียม ทำให้แต่ละวินาทีมีข้อมูลที่ไหลอยู่ในระบบทั่วโลกนับเป็นจำนวนมหาศาล โดยข้อมูลเหล่านั้นก็มีข้อมูลส่วนบุคคลของคนทั่วไปด้วยเช่นกัน จึงทำให้สถานการณ์ของภัยคุกคามต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนตัวต่อแหลมอย่างมาก เพราะการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลสามารถกระทำได้ง่ายด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการโจรกรรมข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ ดังนั้น ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวบทบาทของกฎหมายจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ที่จะต้องก้าวเข้ามาเป็นเครื่องช่วยคุ้มครองป้องกันสิทธิ

<sup>43</sup>สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ (2546). *แนวทางการจัดทำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. หน้า 23.

<sup>44</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 24.

ความเป็นส่วนตัวของประชาชนและจัดระบบความสัมพันธ์ขอบเขตในอำนาจรัฐที่จะเข้ามาแทรกแซงข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนในกรณีใดได้บ้าง โดยกฎหมายของแต่ละประเทศและประเทศไทย ต้องมีการปรับตัวอย่างมากในการปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัย เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงนี้

### 2.6.3 ข้อจำกัดในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแม้จะเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิความเป็นส่วนตัว ซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานประการหนึ่งที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน แต่การคุ้มครองสิทธินั้นก็มิได้เป็นสิทธิที่ปราศจากข้อจำกัด และถือเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองอย่างสมบูรณ์ไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากโดยสภาพของสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลจัดว่าเป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองในลักษณะสัมพันธ์นั่นเอง โดยที่ไม่มีรัฐธรรมนูญของประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยใดในโลกที่รับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้อย่างบริบูรณ์อย่างปราศจากเงื่อนไขข้อจำกัดใด ซึ่งตามทฤษฎีแล้วสิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมสามารถถูกจำกัดได้ด้วยสองกรณีที่สำคัญ คือ เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลหนึ่งเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพื่อเป็นไปในการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์มหาชน ซึ่งองค์กรต่างๆ ของรัฐย่อมมีอำนาจที่จะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยการบังคับให้ประชาชนแต่ละคนกระทำการบางอย่าง หรือห้ามมิให้ประชาชนแต่ละคนกระทำการบางอย่างได้เสมอ<sup>45</sup>

ทั้งนี้ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพหากพิจารณาในมุมมองของนักกฎหมายเยอรมันได้พิจารณาความมุ่งหมายที่สำคัญในการจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้ 3 ประการ คือ<sup>46</sup>

- 1) เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น
- 2) เพื่อการดำรงอยู่และเพื่อความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐ
- 3) เพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นๆ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงข้อจำกัดในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งบทบัญญัติ ของกฎหมายได้ยอมรับและรับรองนั้น ผู้เขียนเห็นว่ามียุ่สองประการคือ ข้อจำกัดในการแทรกแซงเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือประโยชน์มหาชน และข้อจำกัดในกรณีที่เป็นเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ทั้งนี้ อาจจะมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพของสื่อมวลชน ที่มีการถกเถียงกันมา โดยตลอดว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนควรที่จะมีขอบเขต

<sup>45</sup> วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. อ้างแล้ว. หน้า 15.

<sup>46</sup> บรรเจิด สิงคะเนติ. อ้างแล้ว. หน้า 147.

แต่ไหนเพียงใด เพื่อไม่ให้มีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลจนเกินสมควร โดยเฉพาะกรณีของบุคคล  
สาธารณะ

จากการศึกษาทฤษฎี แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ความหมายและประเภทของ  
พยานหลักฐาน อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเทศต่างๆ ได้มีความร่วมมือตลอดจนแสวงหาแนว  
ทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมจนก่อให้เกิดมาตรการทาง  
กฎหมายในการคุ้มครองพยานทั้งนี้ เพราะหลายครั้งที่ไม่ได้ตัวพยานหรือผู้เสียหายมาศาล โดยมี  
สาเหตุสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะกรณีที่พยานหรือผู้เสียหายถูกคุกคามด้วยการแก้แค้น ช่มชู้  
จากองค์กรอาชญากรรม ทำให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือถึงแก่ชีวิต นอกจากนี้ ยังมีบุคคลอื่นเข้ามา  
เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมมากมายหลายฝ่าย และอาจรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ในกระบวนการ  
ยุติธรรมด้วย ทำให้กระบวนการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร  
ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน มิฉะนั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาการประกอบ  
อาชญากรรมที่รุนแรงต่อเนื่องมากขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับ  
มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานทั้งของไทยและของต่างประเทศ เพื่อหาทางออกของ  
ปัญหาในการคุ้มครองพยานผู้ให้ข้อมูลแก่ทางราชการต่อไป